

POPOTNIK.

List za šolo in dom.

Izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca, ter velja za celo leto 3 gl., za pol leta 1 gl. 60 kr. — Posamezne številke dobivajo se po 15 kr. — Na anonimne dopise se ne ozira. — Rokopisi in na oceno poslane knjige se ne vračajo. — Spisi in dopisi naj se blagovoljivo pošiljati (frankirani) uredništvu; naročnine, oznanila in reklamacije pa upravnštvu: Reiserstrasse 8 v Mariboru. — Za oznanila plačuje se od navadne vrste, če se enkrat natisne 15 kr.

Vsebina. Analogija čutnega in umnega spoznanja. — O нравno-verski vzgoji v ljudski šoli. — Marka Fabija Kvintilijana govorniški pouk. — Skrb za zdravje. — Književna poročila. — V zadevi „zveze slovenskih učiteljskih društev“. — Dopisi. — Razne stvari. — Spremembe. — Natečaji.

Analogija čutnega in umnega spoznanja.

Spisal Al. Meško.

Izrazi ednako glasni, kjer in kolikor se jih rabi, so trojnovrstni. Eni so „termini univoci“, ki so istega pomena; tako Slovence i menujem jih več z višanim ponosom, dokler ničesar ne pridnem v enakem smislu. Drugi, „termini aequivoci“ pa so različnega pomena. Onemu črnkastopernatemu večernemu pevcu v tičniku postavim pravimo kós, tudi kos grizljeju jabelkinemu, ki ga žuli dete. Slednjic so „termini analogi“ tretja vrsta ednakoličnih izrazov in so podobnega pomena. Ti termini naznanjajo razmero ali med večimi objekti in enim ali samo med enim in drugim. Prva je „analogia attributionis“; da rečem „zdrav“ človek, zdrava pa je tudi jed, zdrav je zrak, kraj, zdrave so reči rečemo zato, ker so pogoj, da cveti lice človeku. Druga je „analogia proportionis“. Mizna noga in noga človeška ste enotni v tem, da držite ena ploščo druga truplo. Analogije je dosti več v stvareh kakor v besedah. Po analogiji sestavlja slovničar pravila, snuje oblike. Po analogiji svoje pisave obravnava pisatelj snov, da dožene delo celotno. Po analogiji sodi sodnik posamne slučaje in odloči pravico. Po njej misli modroslovec in zasledi nova načela! Da! analogijo je nesla arabska domišljija iz zemeljskega obsega čez zvezde, je primerjala zračne širjave s človeško dušo in je z ozirom na to imenovala veseljstvo z dvema besedama: „ilsämau valärthu“. Zakaj pa nebi nikdo proslavljal ono analogijo, ki je med čutnim in umnim spoznanjem?

Da pokažem vam ovo analogijo pojdite z menoj v neko vablivo izbico. Ni nam treba biti znanim, ni nam treba trkati, ne pozdraviti, ne pokloniti se, saj pridemo v duhu. Sredi sobne tihote sedi petletna deklica na tleh in igraje si spravlja v red majhno garnituro, katero je dobila za božičnico. Okoli mizice nastavlja stolčke enega za drugim in se pogovarja sama: tu bo sedela mama, tu oče, tam pa stric in tu teta. Nedolžna radost in miru polna zadovoljnost razsijete v divnej miloti nežno lice. Pa kaj pomaga gurača, če je otrok ne spozna kot take. Zatoraj prasa me, kako otrok sploh spoznava. Spoznava čutno.

1. Zunanji objekt povzroči vpljiv na čutni organ in obudi v tem najtenjše končne čutnice. Ti prevodijo zdraženje, ki je vsled ovega vpljiva v njih,

v čutni živec, ki odteka od organa, ta prinese zdraženje ali mik celej sestavi živcev; ta pa v „sensorium commune,“ t. j. v možgane. Tu v možganih se občuti in od tod reflektuje občutek na zdražen čut. Vsi motorični živeci namreč, skoz katere šine občutenje, so odsredivnega delovanja, prevajajo vse impulze od možganov k raznim telesnim udom. Zatoraj, če pretrga se zveza med organovim živcem in možgani, ne nastane noben čut v organu.

Ali se da, praša kdo radovednosti, čas proračuniti, v katerem gre zdraženje od čuta do glave. Helmholtz ga je proračunal in natanko določil, da hitrost impulznega prevoda v človeku znese 200 čevljev v enej sekundi. Če krojač s šivanko piči se v prst, steče 60tinka sekunde, preden občuti ranitev. Pa mi nismo pri krojaču; zaostali smo pri otroku. — Med tem naveličaje se ene igrače privleče jih več. Zdaj prime eno, zdaj drugo igračo, deva po dve, tri skupaj, je spet razmeče, da so le roke, en periferični del telesa v dotiki s čutnimi rečmi. Tako deluje tip. Od mnogolične ropotije odvali se, škatljica, zgrabi jo, jo odškrne in najde sladčico, hajd ž njo v usta. Deluje okus. Eno merna tihota jame presedati otroku, zato pa vdarja po tleh in še prilaga svoj glas v zveličavnem občutju tako, da je močan mu orkester zadosti, kajti priti mora ropot skoz zunanjo uho do mrenice, mora potresti jo najpred potem pa več koščice v srednjem ušesu in zopet ono mrenico ovalnega okna, da pridere do notranjega ušesa in še dalje. Deluje mu posluh. Naenkrat zamolkne otrok; knjige ima, ki so polne poobrazkov posnetih iz otroškega življenja in v te kakor zakamnele strmijo oči. Če kedaj, kedar je gledal, gotovo zdaj vsipavajo se lučni žarki teh podob mu v oči, skoz rožnico, skoz tekočino prednje kamre očesove, skoz ozko pupilo, skoz lečo, skoz steklenece, v katerem se združijo, da spet razidejo se in na mrežnej kožici naslikajo podobo na robe. Tako deluje pogled. Vse te igrače so, ker je dete znamenitega rodu, parfemovane in zato tudi duh stopi mu v nos. Tako deluje vonj. Tako delujejo vsi čuti vsak po svojem. Ko je vsak kar ga gre posamezno storil, t. j. zdraženje sprejel, odpošlje ga po poprej splošno razloženem načinu. Da! v čutih igrajočega otroka, tu je posla, kakor po poštninah o velikih praznikih zlasti o božiču, ali boljše kakor v brzojavnicah o času političnih prekucij in epohalnih dogodkov. Do sem gre občutek svojo fiziologično pot.

2. Praša se, kako pride otrok do tega, da opazi ravno tak predmet, tak vtis, da razločuje: to je trdo, to je sladko, to je glasno, to je lepo, to je dišeče. ali točneje: kako razločuje trdo od trdega, sladko od sladkega, lepo od lepega? Tega občutek, kakor je, ne more storiti. V to svrhu je otroku dana za čutnost, posebna duševna zmožnost, s katero zamore si predočevati zunanje predmete, prikazni sploh reči, katere ravno „hic et nunc“ na njegov čut vtisno delujejo. Ta zmožnost v čutu spi kakor rodovitnost v dobri zemlji. Pride kmet in vrže zrno, vpljiva rodovitnost in primora zrno, da počene kali. Zbudi se čut, začne že tudi delovati in sicer snuje si podobo predmeta in jo zvršuje po načinu vtisa, katerega je predmet povzročil. Po takem se nekako subjekt objektu poednači; opazovalni podmet ima v sebi podobo, kakor da bi sam spremenil se v podobo vpljivajočega predmeta. Ta podoba imenuje se „species sensibilis“.

3. Vtegnil bi si kdo misliti, to podoba morebiti človek gleda namesto predmeta ali vtisnene reči. Ne! specis sensibilis je samo sredstvo, po katerem človek predmet vidi, kakor pri občutku je čutilo sredstvo občutenja. Po tej domnevi razloži se lahko, zakaj da ne vidimo prédmeta na robe. Na robe je podoba, katero vtisne predmet v oko na retino in vsaka pikica te lučne podobe v očesu reflektuje na tisti del predmetov, od katerega pridejo lučni žarki, toraj gorni delj podobice na spodnji del predmetov in spodnji na gornega. Na robe mora vtisu ednaka podoba nastati v začetnosti. Mi pa vidimo predmet v ravnem položaju, ker je „specis sensibilis“ le instrument, katerega ne gledamo, ampak skoz katerega gledamo. Isto velja o prikazni, da vidimo en predmet, čeravno vanj opiramo dve očesi. (Konec prih.)

O nravno-verski vzgoji v ljudski šoli.

Piše Ivan Fon.

(Dalje.)

Odgoja po mojem mnenju ni vsemogočna. S tem pa sevéda nočem trditi, da bi se v nravnem obziru na odgojenca sploh vpljivati ne dalo. Ker smo že enkrat imeli primero človeške duše s semenom in z drevesom, hočem to primero nadaljevati. Kako je drevo, ki divje v gozdu rasté, za katerega se vrtnar ne briga? S trnjem in mahom je obraseno, komaj da vegetira. In kak je sad! Kisel ali grenak, tako da ga ne moremo uživati. Drugačno je drevo, katero je vrtnar že zgodaj v vrt presadil, katero je požlahtnil, katero je varoval raznoternih zvananjih škodljivih vpljivov. Tudi tega so se morebiti gosenice in drugi mrčesi lotili, pa skrbna roka vrtnarjeva varovala ga je škode. Zato pa tudi žlahtnejši sad obrodi in tudi v obilnejši meri. Tak ali enak je tudi razloček med človekom, ki se je vzgojeval, in med tistim, ki vzgoje ni bil deležen.

Moja namera ni, čitateljem popoln sistem podati, kako se naj deca nravno-versko vzgojuje. To se nahaja v vsaki pedagogiki: v vsaki taki knjigi se nahajajo o našem predmetu bolj ali manj dobre misli. Govoriti čem v daljši razpravi le o glavnih sredstvih za nravno-versko vzgojo in o glavnih napakah našega naroda. Podajati pa hočem ob enem, kolikor je v moji slabi moči, čast. čitateljem sredstva, kako tem napakam v okom priti. In kdo bi tajil, da je ravno ljudska šola poklicana, vse te napake že v nežnih sreih mladine zatirati in sicer z lepimi izgledi, s podukom itd. Sicer je res, da mladina ne zahaja v ljudsko šolo do tiste dobe, ko se značaj vtrdi (znano je, da se to zgodi med 18. in 24. letom). Pa komu je neznano, da na človeka v mladini dobri nauki, dobri vzgledi najbolj vpljivajo? Človeška duša v mladosti se da primerjati vosku, na katerem se vsak vtis pozna. Starega grešnika ne ganejo več ne besede, ne prošnje, ne opomini; pri mladini zadostuje tu in tam en sam svarilen pogled, da se razjoče. Svojih prvih učiteljev in njih naukov se spominja vsak še v poznih letih. O vseh dogodkih in naukih iz mladih let vedó še starci s tako natanjcnostjo pripovedovati, da se čudimo. Učitelje, katere smo pozneje imeli, ložje pozabimo in ž njih osebo tudi njihove

nauke. Srečni tedaj učenci, ki imajo v najnežniši dobi svojega življenja stariše in učitelje, ki na njihov nravni razvoj taktno in dosledno vpljevajo; srečni, da trikrat srečni pa tudi taki učitelji, kajti ti učenci postanejo njihova dika, dika naroda in domovine!

Vsak strokovnjak, ki se je le že malo z našim predmetom pečal, bo priznaval, da se ne da pri vseh učencih na isti način, po istem kopitu v npravnem obziru vpljevati. Način, kako se naj na npravni razvoj odgojenčev vpljiva, je različen, odvisen od značaja odgojenčevega, od njegove starosti in še od mnogih drugih činiteljev, odvisen je pa tudi od značaja in individualnosti učitelja samega. Že iz tega se razvidi, od koliko činiteljev je npravno-verska vzgoja odvisna, od tolikih sicer, da se splošna pravila v tem obziru podajati ne morejo. Nek prirojen takt, nek nagon mora vsakemu učitelju pota in sredstva pokazati, kako se mu je pri posameznih učencih ravnati, da dospè do zaželjenega cilja. In ta takt se vedno bolj in bolj popolnuje, čim dalje učitelj učiteljuje. Kajti s čim več učenci ima učitelj opraviti, tem bolj spoznava razne značaje človeške, tem prej bo prava sredstva našel odgojevati razne učence, tega s strogotstjo, drugega z dobrotljivostjo — a vse z dobrohotnostjo.

Poglejmo si nadalje, kako različno se mora vpljevati na npravni razvoj z ozirom na starost. Dečka šestih let bomo drugače vzgojevali, kakor štirinajstletnega fanta. Onemu mora navadno zadostovati samó beseda, samó povelje, zakaj naj to stori, ono opusti, in sicer zarad tega, ker njegova pamet še ni dosti razvita, da bi mogel razloge razumeti. Drugače je to pri bolj odraslih učencih; tem se smejo, tu in tam se celó morajo razlogi vsaktere zapovedi ali prepovedi razodeti; kajti oni so že v starosti, da te razloge lahko razumejo. In da razloge tim ložje zapopadejo, potrebna je pred vsem odgoja intelekta. Sicer se bo morebiti marsikomu čudno zdelo, če trdim, da vpljiva odgoja intelekta na npravni razvoj učencev; in vendar je tako. Vpljiva pa posredno. Seveda ne bom trdil, da so vsi intelektualno izobraženi ljudje tudi npravni. Nenravnost se nahaja tudi v tako zvanih izobraženih stanovih, le s tem razločkom, da je nenravnost tukaj bolj rafinirana. Statistika pa dokazuje, da je največje število zločincev med neizobraženci, med analfabeti. (Le na Francozskem je to drugače.) Ta prikazen iz vsakdanjega življenja že uči, koliko vpljiva vzgoja intelekta na npravnost. In to je tudi popolnoma naravno. Kajti predmet odgojevalnega poduka je volja odgojenčeva. Na voljo se opira značaj. Tukaj bi lahko marsikateri vprašal, ali bi ne bilo veliko bolje na voljo odgojenčevo neposredno z disciplino, z navado vpljevati? Kajti lepi vzgledi, svarila, podučevanje, prošnja, kazen itd. vpljevajo neposredno na odgojenca. Ali bi se ne dalo na ta način veliko prej in ložje k zaželenemu cilju priti?

V resnici bi bilo tudi tako, ko bi odgojenčeva volja duševna moč za-sé bila, ko bi bila od drugih duševnih moči popolnoma ločena; ko bi bila volja popolnoma neodvisna od mislij, od drugih duševnih predstav (predočeb). To pa ravno ni. Volja ima svoje korenine in svoj sedež v predočbah, v mislih. Volja zraste iz mislij in predočeb po popolno naravni poti. Volje brez mislij, brez predočeb si ne moremo misliti. Že Rimljanom je bilo to znano. „Ignoti nulla cupido“. Česar ne poznaš, to tudi ne zahtevaš. Iz mislij, iz predočeb nastane tedaj volja, in v resnici je volja le posebna oblika predočbovanja. Predmet

odgoje je, da to še kratko ponovim, odgojenčeva volja, na voljo se opira značaj, na značaj nravnost; ker ima pa volja, kakor smo videli, svoje korenine v predočbah, moramo na duševne predočbe vpljivati, če hočemo do volje prodreti. Upam, da je vsem jasno, kako važna je odgoja intelekta za nravni značaj. Brez goje intelekta bi se ne dalo tudi na nravni značaj vpljivati. Svaril bi pa čitatelje pred drugo napako. Poduk ne sme samo na vede in znanosti gledati, on se ne sme samo z odgojo mislij pečati. To bi ne bil odgojevalen poduk. Posamezne vede ne smejo, kakor mrtev zaklad v duši odgojenčevi biti, vsaka sama za-se, druga od druge ločena, ampak iz yseh ved mora neka celota postati. Postane pa celota z ozirom na eden in isti smoter, namreč na nravni. In še le tedaj, ko so se vse misli in predstave tako predelale, tako preustvarile, da postanejo nagon k volji, še le tedaj postane poduk odgojevalen. Zato se naj izključi iz šole vsak poduk, ki ne vzgojuje, vsak poduk, ki ne vpljiva na voljo. In to velja o tistem poduku, ki ne zanima. Iz takega poduka ne nastane potem nobeno hotenje in vsled tega tudi ne hotenje, ki nas vodi k čednosti. Šola si mora prizadevati, da obudi v učenceh veselje k učenju, in veselje vsled učenja. Tega pa ne moremo trditi o tistih strokah, ki učenca ne zanimajo. In ravno v tem obziru je stara šola mnogo grešila. Vsaka veda, ki bi ne utegnila enkrat praktična postati, naj se iz šole izključi. Veronauk naj učenca k verstvu in pobožnosti dovede; poduk o nravnosti k nravnosti; zgodovina domače države k temu, da vedno spoštljivo o svoji domovini misli, da jo ljubi, da za-njo žrtvuje, če je treba, življenje in premoženje; logično spoznanje naj dovede učenca k gibčnemu mišljenju; slovnica naj ga dovede k spoznanju jezika; čitanje in zgodovina odgojujeta naj sree in značaj.

(Dalje sledi.)

Marka Fabija Kvintilijana govorniški pouk.

Iz latinskega jezika preložil prof. Fr. Brežnik.

(Dalje.)

Poglavje 8.

Čitanje.

Preostaje še čitanje¹⁾; da deček o njem vé, kje da mora sapa pridržati, na katerem mestu se vers razdeli, kje se misel konča, kje prične, kedaj je treba glas povzdigniti ali z glasom pasti, kaj in s katero glasovno premembo je treba počasneje ali nagleje, bolj razburjeno ali bolj krotko izgovoriti; to se da le pri poslu samem pokazati. To da eno hočem že v tem delu naročiti: da zamore kdo vse naštete točke izvršiti, mora jih razumeti. A čitanje naj se iz prva vrši mo žato in z neko miloto resnobno, in vendar ne prži podobno, deloma ker je pesen, deloma ker pesniki trdijo, da pojó; vendar naj se ne izpremeni v pesen, še manj pa v nemoško modulacijo (kar dandanes mnogi storijo); o tem se je baje C. Cesar še kot mladenec izvrstno izrazil: kedar poješ, slabo poješ, kedar čitaš poješ. Tudi ne želim, da bi se z razločitvijo oseb

¹⁾ Kvintilijan ne meni tukaj tehničnega čitanja, kakor se v ljudski šoli vrši, ampak čitanje klasikov, kakor se dandanes v srednjih šolah pisatelji čitajo in razpravljajo.

(kakor se nekaterim ljubi) po šegi komikov prednašalo; vendar neka prememba glasu je potrebna, da se razločno pokaže, kje pesnik osebno govori. V vseh drugih stvareh je živo opominjanje potrebno, posebno da se nežni duh, ki si vse, kar koli ga se v neolikanih in vsega nevednih letih prime, precej globoko osvoji, ne samo krasnorečnosti privadi ampak posebno poštenosti. Zategadelj je bilo prav določeno, da se čitanje s Homerom in Vergilijem prične, da-si je bolj razvit duh potreben, če hočeš njihove vrline razumeti pa v to svrho je še dosti časa, saj jih ne bodo samo enkrat čitali. Med tem se po veličasti junaške pesni duh vzdiguje, iz velikosti stvari ponos zajema in se najboljšega navzema.

Koristne so tragedije, tudi liriki vzrejajo duh; če pa med temi izbiraš, ne izberi samo pisateljev ampak tudi delov njihovih spisov, kajti tudi pri Grkih se nahaja mnogo nedostojnega in tudi Horacija nebi rad na nekaterih mestih razlagal. Elegija pa, posebno tista, ki ljubezen opeva, in hendekasilabei,¹⁾ ki nam sotadiške oddelke predstavljajo (kajti o sotadejih se še poučevati ne sme) naj se odstranijo, če je mogoče; če pa ne, naj se vsaj bolj zreli starosti prihranijo. Kako naj se po mojem mnenju komedija, katera more zgovornost zelo pospešiti, ker obsega vsakovrstne značaje in dušna razpoloženja, pri deškem pouku porabi, bom kmalu na dotičnem mestu povedal;²⁾ kedar se namreč dober značaj vkorenini, jo bo treba posebno prebirati. V mislih imam Menandra,³⁾ vendar drugih ne bi izročil.

Pa tudi latinski pisatelji bodo nekaj koristili. A dečkom je treba to prebirati, kar najbolj duh vzgaja in dušo krepí; za drugo, kar spada k učenosti bo v življenju še dosti časa.

Mnogo pa bodo tudi Latinci (da-si je večina njih bolj z duhom kakor z umetnostjo si veljavnosti pridobila) posebno v pomnožitev besedij pripomogli, in sicer se nahaja v tragediji veličastnost, v komediji olikanost govora in rekel bi neki aticizem. Tudi umetna osnova celote je pri teh bolj skrbno izdelana, kakor pri večini sedanjih pisateljev, kateri so misli za edino vrline vseh del zmatrali. Saj spoštljivosti in da to besedo rabim, moštva moramo pri njih iskati, med tem ko smo mi tudi v govorništvu v vse napake mlahavosti zabreli. Naposled zaupajmo največim govornikom, ki pesniške izdelke starih v podkrepitvenje svojih pravn ali v okras govora porablajo. Kajti posebno pri Ciceronu, pogosto pa tudi pri Aziniji in drugih, ki so jim najbližji, vidimo, da verze Enija, Akcija, Pakuvija, Lucilija, Terencija, Cecilija in drugih vpletajo ne samo zaradi učenosti, ampak posebno zaradi prijetnosti, ker si vsled poetske zabave ušesa od suhoparnega sodnijskega zloga oddabnejo. Temu se še pridruži važna korist, da s takimi izreki kakor z dokazi svoje besede podpirajo. Pa prvo

¹⁾ Sotad, rojen v Maroneji v Trakiji je živel za časa Ptolomaja Filadelfa in je bil prvi pesnik, ki je nesramno tvarino za pesni porabil. Jemal je tako tvarino večinoma iz grških bajk in jo v pesni zlagal v jonskem ritmu, ki je po svoji naravi takim proizvodom primeren. Vsled tega se imenuje Jonicus a maiore (— — o o) versus Sotadeus. Tudi jednajsteroztopni jambi so mu v takih pesnih ugajali.

²⁾ V ednajstem poglavju.

³⁾ Menander je znani zastopnik novoatiške komedije, o katerem Kvintilijan v deseti knjigi gl. 1, 69 obširno govori.

velja bolj za dečke, drugo za odrasle, ker se vnetost za slovnico in zabava s prebiranjem ne omejuje na šolsko dobo ampak na dolgost življenja.

Pri čitanju naj jezikoslovec tudi one manj važne stvari opravi, da ukaže kedar je vers razvezan, besedna plemena in metrične posebnosti povedati, ki morajo v pesnih tako znane biti, da se pomanjkljiva vnanost celo v govorniškem zlogu zapazi; tudi naj dečka opozori na vse barbarsko, neumestno in nepravilno; ne da bi vsled tega pesnike grajal, — katerim se, ker so primorani ozirati se na merilo tako zelo prizanaša, da se celó napake v pesni z drugimi izrazi poznamenujejo. Imenujemo je metaplazme, prilike in podobe, kakor sem že omenil, in dajemo sili pohvalo vrline; — ampak da ga opozori na umetnosti in da uri spomin. Koristno je tudi pri prvem pouku pokazati, na koliko načinov se da vsaka beseda razumeti. Posebno pa naj vso skrbnost obrača na glossemata, t. j. manj navadne besede, pri tem pouku. A še z večo marljivostjo naj uči vse prilike (trope), s katerim se posebno ne samo pesen ampak tudi govor lepša; schemata, t. j. podobe, oboje, ki se imenujejo σχήματα λέξεως in σχήματα διανοίας, katere bom na isti način kakor prilike na oneim mestu obravnaval, kjer bom govoril o krašenju govora.¹⁾ Posebno pa naj v deški duh vtisne, katere vrline se nahajajo v ekonomiji (primerni razredbi), katere v nravni dostojnosti, kaj je vsaki osebi primerno, katere misli in katere besede so pohvale vredne, kje obilnost ugaja, kje zmernost. Na to sledi razlaganje povestne tvarine, katero naj se sicer vestno izvrši, pa vendar nepotrebnega truda ogiblje. Saj zadostuje navadne ali odličnih pisateljev sporočene dogodbe razkladati. Vse to razpravljati, kar je kedaj kaka ničevna glava izumila, je znamenje ali velike bednosti ali praznega bahanja in ovira ter obremenja duh, ki bi se bolje s čim drugim bavil. Kajti kdor tudi čitanja nevreden list preiskuje, se zna tudi z bajnimi pravljicami baviti. In vendar so komentari jezikoslovcev polni takih ovir, katere pisatelji sami komaj poznajo. Tako je dognano, da se je Didimu,²⁾ mimo katerega ni nihče več spisal, pripetilo, da mu se je, ko se je neki povesti kot nesrečni upiral, njegova lastna knjiga prinesla, v kateri je bila zapisana. In to se posebno v bajkah dogaja, tako da se v smešnost, v časih celó v nedostojnost zabrede; zatorej so poredneži v izmišljevanju najbolj nesramni, tako da o celih knjigah in pisateljih zagotovo naležejo, kar jim na misel pride, ker onih, ki niso nikdar živeli, ni mogoče nikdar najti. Kajti pri bolj znanih bajkah je natančni učnjaki precej zasačijo. Zatorej štejem jaz med vrline, ako jezikoslovec v časih česa ne vé.

¹⁾ V deveti knjigi. — Tropus (gr. τροπος = obrnitev) se imenuje ona izprememba navadnega načina izraževanja, v kateri se v pospeševanje in ličnost govora mesto pravih izrazov podobni vpotrebljavajo ali kakor Kvintilijan (IX, 1, 4) pravi, izraz, ki je od naravnega in prvega pomena k drugemu prenesen v okras govora. Figure so dvoje, figure mislij — σχήματα διανοίας in figure besed — σχήματα λέξεως. V obče pa so figure (podobe) tisti izrazi, ki se od navadnih in pravih razlikujejo. Tudi razloček med tropi in figurami se ne da natančno dognati. Pa do tega ni Kvintilijanu nič; kajti bistvo stvari ostane neizpremenjeno, če tudi izrazi menjujejo.

²⁾ Didim je bil za časa cesarja Avgusta znan učitelj govorništva in jezikoslovja v Aleksandriji, ki je zaradi neumornega truda dobil priimek χαλκέντερος in zaradi pozabljivosti βεβλημένος, ker je toliko knjig spisal, da je dostikrat vsebino sam pozabil. Seneka (Ep. 88, 32) pravi, da je Didim blizo 4000 knjig spisal.

Poglavje 9.

O jezikoslovčevem poslu.

Dovršena sta dva dela, katera ta stroka uči, namreč pravilo za govorjenje in razlaganje pisateljev, katerih prvi se metodika, drugi historika imenuje. Pridejati hočem vendar učiteljevi skrbnosti še neke vaje v govorjenju, v katerih naj se mladina, ki še avtorja ne more razumeti, poučuje. Tedaj naj se naučijo pripovedati Ezopove basni, ki za pravljicami dojnice ponajveč nastopijo, v čistem in čez navadno mero ne povzdigajočem se jeziku, potem pa pokazati taisto preprostost v pisavi; najprej naj verze v prozo izpreminjajo, potem z drugimi besedami razlagajo, na to precej pogumno preobražajo, kjer je dovoljeno nekatere stvari okrajšati in olepšati, če se le pomen pesnikovih besedij ne izpremeni. Kdor bode ta tudi za izurjene učitelje težek¹⁾ posel spretno opravljal, bo pri vsakem poučevanju zadostoval. Tudi sentence,²⁾ hrije³⁾ in etologije⁴⁾ naj se s pridejanim dokazom izreka pri jezikoslovcih izdelujejo, ker izvirajo iz berila; pri vseh je izvršitev jednaka, oblika pa različna, ker je sentence obči izrek, etologija pa je na osebe navezana. Hrija je mnogovrstna; ena je sentenci podobna, ki se nahaja v prostem reku „on je rekel“, ali „rekel je“; druga je v odgovoru „on vprašan“, ali „ko mu se je povedalo, je odgovoril“; tretja je tej precej podobna „ko je nekdo nekaj rekel ali storil“. Tudi od činov takih mož se nahajajo, kakor pravijo, hrije tako n. pr.: „Ko je Krates nevednega dečka videl, je njegovega pedagoga udaril“; in drug temu podoben primer, katerega si pa ne upajo z ravno istim imenom imenovati, ampak χρειώδης (hrije enak) mu pravijo, n. pr. „Milo je ono tele, katero nositi se je bil navadil, tudi kot bika nosil“. Pri vseh teh vrstah se skozi vse sklone deklinuje,⁵⁾ in dejanja in izreki utemeljujejo. Kratke povesti, katere so pesniki pogosto rabili, je treba po mojem mnenju zaradi znanja, ne zaradi zgovornosti tolmačiti. Drugo, kar več duševnega truda zahteva, so latinski učitelji zgovornosti prezrli in tako jezikoslovcem kot neizogibno potrebno naložili; Grki so breme in mero svojih del bolje znali.

(Dalje sledi.)

¹⁾ Težek je ta posel z ozirom na metodo, t. j. način poučevanja. Izvrsten učitelj rabi pri poučevanju ono metodo, po kateri učenci predavano tvarino razumejo in vsled tega napredujejo.

²⁾ Sentence so reki slavnih pisateljev, v katerih se kak lep nauk razodeva.

³⁾ Hrija je gršk izraz (χρησία) in znamenjuje porabo klasičnih rekov za poseben slučaj. Ker jo je Aftonij, učitelj zgovornosti v Antiohiji v 4. stoletju po Kr. r., najbolje vpotrebjeval se po njem aftonijanova hrija imenuje.

⁴⁾ Etologija je opis značaja.

⁵⁾ Kako da so latinski jezikoslovci svoje učence pri pouku latinskega jezika urili, nam kaže Diomed (de arte gramm. lib. I.): „Marka Porcij Kato je rekel, začetek znanosti je grenek, pa sadje je sladko“ (Nominativ); „izrek Marka Katona se je glasil...“ (Genitiv); „Marku Katonu se je zdelo...“ (Dativ); „Marka Katona je misel obdajala...“ (Akusativ); „o Marko Kato, ti si resnico govoril...“ (Vokativ); „od Marka Katona je bilo rečeno...“ (Ablativ) in jednako v množini.

Skrb za zdravje.

Praktična obravnava tega branja v drugem berilu, str. 35.*)

Uvod.

Kako zdihujejo bolni v postelji? O, da bi še le enkrat bil zdrav. Zakaj pa zdihujejo tako? Ker še le v bolezni vejo ceniti zdravje. Česa si tedaj želejo bolniki? Zdravja. kako pravi pregovor? „Zdravo telo najboljše blago, pokvari se lahko, popravi težko“. Ali se zdravje lahko ohrani? Lahko, lažje kakor zgubljen zopet dobi. Kakšna dobrota je zdravje? Velika, kaj je tedaj naša dolžnost? Naša dolžnost je, kolikor nam je mogoče skrbeti, da si zdravje ohranimo da-si taistega ne pokvarimo. Po čemu se moramo ravnati, da si ohranimo ljubo zdravje? Po pravilih, katere nas uči naša skušnja in pa zdravniki.

Prosta obravnava berilne tvarine.

Je veliko jesti zdravo? Ne. Je zdravo, mnogo piti vina, piva itd. Ne. Kakšni moramo biti v jedi in pijači? Zmerni. Koliko le naj jemo? Toliko, kolikor nam diši in kolikor nam je potrebno v življenje. Kaj otroci posebno radi jedó? Sladke jedi, sladkor itd. Ali jim je taka jed zdrava? Kateri človek potrebuje več živeža? Močen človek, ki težko dela. Kateri pa manje potrebuje? Tisti ki je manjši in ki malo dela. Kako mora biti vsako jedilo pripravljeno? Dobro, okusno. Kakšnega sadja ne smete uživati? Nezrelega. Koliko vrst gob se nahaja v naših gozdih? Dve vrsti, užitne in strupene. Poznaš katero strupeno gobo? Rudečo mušnico. Imenuj nekatere užitne gobe? Užitni goban ali jurji, užitna lisičica, korželj, pečenka ali kukmak, sirovka, parkeljeci.

Kakšnih gob se je varovati? Strupenih. Kakšne sploh smemo uživati? Tiste, katere poznamo, da so za jed. Poznaš katera strupena zelišča? Pasji peteržilj, velika trobelika, pikasti mišjek, zobnik, kristavec itd. Kaj imajo te rastline v sebi? Strup. Ali smemo take rastline v usta jemati? Ne. Zakaj ne? Ker po takem lahko pride strup v život in človek ima hude posledice trpeti, včasih celó umrje. Kaj pa imajo nekatere strupene rastline kot sad? Jagode. Kake so tudi te jagode? Strupene. Kaj se tedaj ne sme s takimi jagodami storiti? Ne smejo se uživati. Imenuj nekatere take rastline? Volčja jagoda, grenkoslad, navadni volčic, volčja črešnja, pasje zelišče.

Katera pijača je za mladino najboljša? Čista voda iz studenca ali vodnjaka. Kako pravi pesem, ki ste se jo že morebiti učili v prvem razredu?

Najboljše sladko vince

Za deco belo je:

Izpod pečevja zvira

Prelepo sveti se.

Kakšni so ljudje tam, kjer je čista dobra voda doma? Krepki, močni in zdravi. Kje najdemo posebno dobro vodo? V goratih krajih. Kedaj nam je požirek čiste in hladne vode posebno velika dobrota? O vročih poletnih dnevih. Česa sa pa pri tem vendar moramo varovati? Da se ne prehladimo. Kedaj ne smemo piti? Če pluća močno delujejo in če je kri razgreta, sploh, če nam je

*) To branje obravnavati kaže najbolj jeseni, pa če objavimo obravnavo tudi sedaj, bo že pozneje prav prišla. Uredn.

vročje. Katera voda bi nam o takih slučajih močno škodovala? Mrzla. Kaj je že marsikateri zgubil, ker je vroč pil. Svoje zdravje, in celo svoje življenje. Katere pijače niso za mladino? Vino ali pivo. Katera je pa še posebno pogubljiva in nevarna za mlade kakor tudi za odrasle ljudi? Žganje. Kakšen postaja tisti, ki je žganjepitju vdan? Vsak dan slabeji na telesu in na pameti. Žganje je strup, kateri stori človeka nesposobnega za delo, nezmožnega, da bi mislil, je kuga, ki človeka mori na telesu in na duši. Ponovi R.!

Povej še enkrat, na kaj da je treba paziti pri jedi in pijači, da si ohranimo svoje zdravje.

Kaj še ne smemo storiti, kadar nam je vroče? Ne smemo se slačiti. V kakšen kraj ne smemo hoditi? V tak kraj ne smemo hoditi, kjer sapa vleče. Na kakšnej zemlji je nezdravo ležati? Na mokrej in hladnej. Kakšen zrak mora biti v naših stanovališčih? Čist in zdrav. Kaj moramo storiti, da imamo čist in zdrav zrak v sobah? Taiste prezračevati in prevetrovati. Kje pa je še posebno potreben čist zrak? Tam, kjer ležimo (v spalnicah). Česa mora tudi biti naše stanovališče prosto? Dima, praha. Komu škoduje nečist zrak? Celemu telesu, posebno pa, našim plućam. Kakšen zrak tudi ne smemo dihati, da si ohranimo zdrava pluća? Prevroč, pa tudi ne premrzel, posebno po noči o spanju. Ali smemo koj na mrzel zrak iti, če smo bili poprej na toplem? Ne, kdor je dolgo časa v prav topli izbi dihal, govoril ali pel, temu ni varno, koj na mrzel zrak stopiti. Ponovi to M.! Ponovi vse, kar si slišal o zraku! Č.

Kaj je odeja našemu telesu* Koža. Kakšno moramo telesno kožo ohraniti? Čisto in snažno. Kako pravi pregovor o snagi? Dober kup sta red in snaga, vsakemu sta ljuba, draga. Kaj se pa rado prijemlje kože? Znoj ali pot, pomešan s prahom in vsakovrstno nesnago. Kaj moramo storiti, da kožo zopet osnažimo? Večkrat telo umiti ali pa se skopati. Kakšno perilo moramo pogosto obleči? Snažno. Kaj boš rabil, kadar si boš telo umival? Mijlo. Povej še enkrat, kako je kožo gojiti in snažiti K.?

Kako moramo usta in zobe snažiti? Je večkrat izmiti s hladno vodo. Zakaj je treba to storiti? Ker ostanejo med zobmi jedilni ostanki, ki začnejo gnjiti in potem vzročujejo neprijeten duh iz ust. Kedar moramo posebno usta izmivati? Vsako jutro in po vsaki jedi. Ponovi, kako si moramo usta in zobe znažiti N.? Usta in zobe snažiti se morajo privaditi že otroci.

Katero čutilo služi vidu? Oko. Kaj škoduje očesu? Prah, dim, prevelik mraz, vročina, prevelika svetloba. V kakšnih krajih tedaj ni varno biti? V takšnih kjer sta dim in prah. Na kaj je gledati, kedar užigamo žvepljenko? Da se nam dim v oči ne zakadi. Česa je tudi treba oko varovati? Prevelikega mraza, vročine, prevelike svetlobe. Kako je varovati oko prevelikega mraza, vročine, prevelike svetlobe. Ne smemo na mrazu ali v vročini predolgo stati, ne predolgo v kako presvetlo stvar gledati. Kaj nam je storiti, če nam je kakšna ostra reč padla v oko? Ne smemo oko drgati, ker se po takem reč še globokeje v oko zasadi. Če se pa to zgodi, je dobro v oko spustiti kapljico jedilnega olja ali kepico sirovega masla. S čim si moramo vsako jutro oko zmiti? Z vodo. Kakšna mora biti ta voda? Hladna, ne pretopla, ne premrzla.

Kaj služi sluhu? Uho. Kaj se zmiraž nabira v ušesu? Ušesno maslo. Kaj moramo s tem storiti? Ga moramo iztrebiti. Kakšen zrak je ušesu škodljiv?

Premrzel. Kaj moramo storiti, kadar brije oster veter? Ovezati si robec okoli ušes. Kaj ne smemo blizo ušes storiti? Streljati ali premočno pokati.

Ponovi, kar veš o goji očesa in ušesa.

S čem pokrivamo svoje telo? Z obleko. Čemu je obleka? Da nas varuje mraza, nas kinči in ima nalogo, da telesno toploto nazaj drži. Kakšna ne sme biti obleka? Pretesna; ampak široka. Kateri deli telesa se morajo posebno toplo oblačiti? Noge, trebuh, rame in hrbet. Kdo se mora posebno toplo oblačiti? Mali otroci in starei. Kako mora biti glava pokrita? Lahko in hladno. Česa še moramo noge varovati? Mokrote. Kje se ne sme mokra obleka sušiti. Na telesu. Kaj moramo storiti, ako se nam zmoči obleka na telesu? Koj sleči jo in suho obleči. Ponovi pravila, po katerih se moramo ravnati pri obleki.

Sveto pismo pravi: „Nobeno bogastvo ni primerjati z zdravim telesom“. Kaj je težje, se boleznj obvarovati ali bolezen ozdraviti? Težje je bolezen ozdraviti. Koga moramo poklicati, če smo nevarno zboleli? Zdravnika. Na kaj moramo pa tudi gledati? Da se z bolnikom ne ravna napačno, posebno se mora vse natančno storiti, kar zdravnik zapove. Kakšen zrak mora v sobi biti, kjer bolnik leži? Zdrav, čist. Ali je potrebno, da se bolnik tudi umiva? Da, v časih se mu umije samo obličje, včasih pa celo telo, kar marsikaterokrat bolnemu zelo dobro dè. Kaj je pa najbolj potrebno za bolnika da ozdravi? Počitek, mir; sladko spanje mu je v časih najboljše zdravilo. Ponovi, kako je z bolniki ravnati?

Skupna ponovitev.

Branje po učitelju.

Kaj smo se sedaj učili? (Kaj nam je storiti, da si ohranimo zdravje.) Na kaj je gledati pri jedi in pijači? (Ne smemo preveliko jesti, ne preveč piti vina ali piva itd.) Česa ne smemo jesti? (Nezrelega sadja, strupenih gob in jagod.) Katera je najbolj zdrava piča? (Studenčna voda.) Kedaj ne smemo piti? (Kadar smo vroči.) Zakaj ne? (Ker itd.) Katera pijača je pravi strup ljudem? (Žganje.) — Kaj smo se učili o zraku? (Da mora biti v stanovališčih čist.) Kaj je zategadel storiti s sobami? (Prezračevati.) Česa se varovati? (Dima, praha, škodljivih plinov.) Kako je varovati pluća? (Ne dihati prevročega, ne premrzlega zraka; če smo dolgo govorili ali peli v topli sobi, ne stopiti kar v mrzel zrak itd.) — Kako je gojiti telesno kožo? (Umivati, preoblačiti.) Kako je snažiti usta in zobe? (Izmivati, krtačiti.) Kako je varovati oči? — Kako ušesa? — Na kaj je gledati pri obleki? — Kako je varovati z bolniki?

Branje po učencih.

Razjasnovanje branja.

Čitaj prvi odlomek! Kakšno blago je zdravo tele? Najboljše. Kaj se-li to pravi? Zdravje je za človeka največja sreča, ovo je največ vredno, kako pravi sveto pismo? Nobeno bogastvo ni primerjati z zdravjem. Kedaj se pokvari že mnogo ljudi? Že v* mladih letih. Kaj rečeš namesto „v mladih letih?“ V mladosti. Do kedaj traja mladost? Do 21. leta. Kakšni so tisti ljudje ves čas življenja, ki se že v mladosti pokvarijo? Bolehajo in so nadložni. Kaj se-li to pravi? Sami morajo veliko trpeti, drugim ljudem so pa v nadlogo. Kaj se pravi „morajo prezgodaj iti pod črno zemljo?“ Prehitro umrjejo, prehitro pri-

dejo v hladni grob. Kakšno življenje sploh škoduje zdravju? Razuzdano. Tako in enako se raztolmačijo sledeči odlomki.

Nauk. Zdravstvena pravila v pregovorih in reki kateri se morajo sevéda, če je treba, pojasniti.

1. Zmerno jesti in piti, to je zdravo za dušo in telo, pa tudi za mošnjo.
2. Zdravje gor po niti, doli po curku.
3. Zdravo telo, najboljšo blago; pokvari se lahko, popravi težko.
4. Ako hočeš veliko let šteti, moraš od mladega zmerno živeti.
5. Malo jesti, malo piti je pol življenja.
6. Dober kup sta red in snaga, vsakemu sta ljuba, draga.
7. Snaga in red je pol zdravja.
8. Snaga je Bogu draga.
9. Snaga je polovica blaga.
10. Kdor po veliko pije, kmalu izpije.
11. Kdor pridno dela, jesti mu diši, on zdrav ostane in sladko zaspi.
12. Brez zdravja ni bogastva.
13. Živi prosto, doživiš let sto.
14. Bolje zdravemu v siromaštvu, nego li bogatemu v bolezni.

Pregovori in reki se napišejo tudi na tablo, da se je učé učenci na pamet.

Ant. Godec.

Književna poročila.

„**Dom in svet**“: Zabavi in pouku. Ne tajimo, da smo od g. dr. Lampe-ta pričakovali izvrsten list in nismo se varali. List je, kolikor nam je mogoče soditi po 1. številki, celo naše nade prekosil. V njem je „dulce et utile“ (prijetno in koristno) primerno in harmonično zastopano. Poglejmo si prvo pesem „Naročila“. Kako dobrodejno se odlikuje od drugih ednakih pesniških proizvodov sedanjenega časa že po krepkem jeziku. V nji ni nič vodenega, nič sentimentalnega. Ona izvira iz srca in sega tudi v srce. G. pesniku čestitamo k prelepemu začetku. Povest „Lepi dol“ nas pelje med revne Gorjane. Kakor vsi pogorski narodi, ljubijo tudi Gorjani svojo, čeravno nerodovitno in revno domovino in ta ljubezen je psihologično prav fino narisana v dvogovoru med Ivanom in Martinom. Z izvrstnim humorjem je spisana povest: „Iz burkaste preteklosti Mihe Gorenjskega“. Epična pesem „Brat Pavel“ opeva dogodek iz naše junaške dobe, namreč iz turških vojsk.

Vse hvale vredno je, da je odprl g. urednik svoje predale tudi bolj učnim razpravam, kakor n. pr. sestavku o izgovarjanju končnice opisovalnega deležnika. Ta reč je prevažna; radovedni smo, kako bo g. pisatelj svoje preiskavanje rešil, kajti v prvem listu imamo le citat od platnic cvetja iz vrtov sv. Frančiška. (O. Skrabčeva preiskava.) Voščimo mnogo sreče pri pretežavnem vprašanju. Tudi spis o kratkovidnosti je za dijake prav primeren. Posebno pa nas veseli spis o slovstvu. Na prav lahek in prijeten način spoznavamo tukaj novejšo prikazni na polju slovenskega slovstva in tudi drugih slovanskih narodov. (Glej spis o tristoletnici Gunduličevega rojstva.) Želeli bi le, da bi se ta predal vedno bolj in bolj širil, da bi se naši dijaki tudi s slovstvom drugih slovanskih narodov spoznali. Razven tega je v sestavku „Raznoterosti“ dosti zanimivih reči. Tvarina tega lista je tedaj mnogovrstna. Slovenski učeči se mladini srednjih šol čestitamo, ker ima tako lep list. Vendar ga tudi drugi s haskom čitati morejo, zatorej ga najtopleje priporočamo vsestranski gmotni in duševni podpori. Listu pa želimo, da bi dolgo vodil našo odraslo mladino. J. F.

V zadevi „zveze slovenskih učiteljskih društev“*)

Odboru za osnovo „zaveze slov. uč. društev“ došlo je od predsedništva „Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani“ nastopno pismo:

„Slavni odbor!

Vašemu cenjenemu dopisu meseca jan. t. l. udano podpisano predsedništvo odgovarja takó, da je naše „Slovensko učiteljsko društvo“ užé davno gojilo željo, da bi se osnovala „zaveza slovenskih učiteljskih društev“. Zatoraj naše društvo to lepo misel vrlih štajerskih učiteljev prísrečno pozdravlja ter ob enem naznanja, da „Slovensko učiteljsko društvo v Ljubljani“ radostno pristopi kot ud k tej zavezi, kateri želi premnogo krasnega vspeha.

Iz odbora „Slovenskega učiteljskega društva“
v Ljubljani, v 24. dan januarija 1888.

Andrej Praprotnik m. p., predsednik.“

Dopisi.

Kranjsko, koncem januarja. — Precej časa sem molčal, ni bilo ravno gradiva toli zanimivosti, da bi se izplačalo, pokazati je v javnost. Ob takih prilikah pa najumestneje je — molk.

Č. štajerski sodrugi so kaj marljivi za povzdigo veljave slov. učiteljskega stanù. Oni si prizadevajo, združiti vesoljno učiteljstvo po krajih slovenskih, t. j. nameravajo osnovati „zavezo slovenskih učiteljskih društev“. To je blaga in lepa ideja, dal Bog, da se prav kmalu vresniči! „Vsak pravi učitelj slovenski užé davnaj goji srčno željo, da bi poznati mogel povsem sobrate svoje, da bi vedel za njih težnje in težave, s kratka, da bi znal vso radost in gorje sokravnih mu sotrudnikov!

Zaveza slov. uč. društev gotova je, ako to le hoče učiteljstvo slovensko! Združitve pa nam je zdaj bolj potreba, nego kedaj poprej! Časi so ozbiljni, nam in šoli našej preté razne nepovoljnosti! Treba bode, da se združeni postavimo v bran navalom, ki so naperjeni proti narodnej šoli, ter ki nameravajo oškodovati interese učiteljske. Ne čakajmo, delujmo! Ne bodimo malomarni, marveč dejansko pokažimo, da nam je mar koristi svoje!

Vsa užé obstoječa učiteljska društva po Slovenskem naj kar hitro mogoče prijavijo svoj pristop k nameravanej zavezi učiteljskih društev! Ne odlagajte, bratje mili, ampak hipno povejte' moško svojo besedo!

Vi dragi kolege po Kranjskem pa, ki še v svojih okrajih nimate lastnih društev, osnujte si taka brez odloga! Denašnji čas je čas združitve! In to po pravici, kajti v združbi je moč, je napredek, v združbi pa se kaže tudi najlepše pravi izraz bratovske ljubavi in zastopnosti!

Učitelji kranjski, pokažimo razumnístvu našemu, da smo njega odvažen del, ter da vemo, kaj pomeni bratovska sodružnost in koliko veljá istinita stanovska zastopnost in ljubezen! Osnujmo si torej pridno društva ter pristopimo potem k nameravanej „zavezi“, sebi v čast in dobrobit, národu pa v ponós! Brúno.

Od štajersko-hrvaške meje. Kadar koli pridem do mejne Sotle, ki leno vali svojo kalno vodo v bistro Savo, nehoté se spomnim krasnih besed, katere je zapisal nek hrvaški pisatelj, namreč: „Malen potočić dà, al kako bi liepo bilo, kad bismo ga mogli kako izsušiti ili izpiti — pa pružiti (nuditi) bratu ruku i reći: nema više Sotle, koja nas razdvaja, sad smo slobodni, svoji“

*) S tem odpremo nov predal za izjave o označeni zadevi ter upamo, da se bode pridno polnil.

Dá, mali potočić, a ipak je nam Slovencem pravi pravcati kitajski zid, čez čigar zid nam dospé malo kedaj kaka vest o delovanju bratov naših — Hrvatov. Baš tako redko zvemo tudi kaj o naših sodrugih onostran Sotle. A ipak bi bilo dobro, da potrebuo, ko bi češče izveščali se mej seboj o naših napôrih, težnjah in vseh. In je to toli težko? Ne! Le nekaj dobre volje, in spoznavali se bodemo bliže, kar nam bode le v mejsebojni prid in uteho. To me je napotilo, da Ti, dragi „Popotnik“ hočem poročati večkrat kaj o hrvaškem šolstvu in njega pospešiteljih.*) Evo me!

Ako premotrimo delovanje hrvaškega učiteljstva v poslednjih dveh decenijah, uvidimo, da je osnovanje učiteljskih društev vsekakor bila jedna od prvih njihovih pridobitev. Z osnovanjem takih društev dokazalo je hrvaško učiteljstvo, da si je svestno svojega vzvišenega ali tudi mučnega poklica, da je pripravljeno i požrtvovalno, posvetiti vse svoje čile sile v napredovanje ónih, ki so jim nada bodočnosti. Že tók današnjega veka sili jih k temu, da se združò. Kaj je in zamore pojedinec? On je to, kar je kaplja v brezkrajnem morju! Bi li bil zamogel posámezni učitelj izbojevati to, s čim se dandanes vsak hrvaški učitelj ponaša? Sigurno rečem, da ne! Le sé složnim, jednodušnim in vztrajnim delom došlo je hrvaško učiteljstvo do teh pridobitev, ki mu po pravici gredò, in za koje ima tudi zdaj še dosti zavidnikov.

Uvidevši ogromno moč družitve, ustanovili so si hrvaški učitelji v teku zadnjega dvajsetletja po vseh krajinah mile domovine svoja učiteljska društva. A ta oživljajoč jih čut do sodružnosti pripeljal jih je do naravne posledice, da so se spojili v „savezo hrvatskih učiteljskih družtava“. Potem še le nastopili so kulturno borbo kot samostalen, določljiv faktor, ki zamore vspešno braniti svoj ugled in stanovsko čast, zajedno pa razširjevati pravo kolegijalnost, koje noben stan toli živo ne potrebuje, kakor baš učiteljski. In častno dosegli so svoje težnje! Slava jim! Srečen narod, srečna domovina in mladina, ki ima take učitelje, navdihnjene in prošinjene z najlepšimi idejali!

Kaj pa mi slovenski učitelji? Ali ne bodemo dosledno težili za tem, s čimer se hrvaški tovariši naši vže dolgo ponašajo? Na delo torej, komur je mar bratovska vzajemnost, čast in ugled našega stanu. Ako ne častimo sami sebe, bodo nas li drugi častili? Baš sedaj, ko po vseh stranéh domovine naše kažò učitelji zanimanje po združenju, sedaj napnimo naše sile, uresničimo si gojene želje v dobrobit samega sebe.

Kaj srečna misel bila je, da si hrvaško učiteljstvo zgradi konvikt za učiteljske sine in hčeri, — svoj „učiteljski dom“. Kako ogromno je bilo zanimanje za to blagososno podjetje mej hrvaškimi učitelji, ki kaže ob jednom stanovsko zavednost, svedoči nam izkaz prinosnikov za zidanje omenjenega „učiteljskega doma“. Ker številke baje najbolje govore, navedemo jih nekaj v zgled. 1090 oglasivših se prinosnikov, većinoma le učiteljev, obljubilo je lepo svoto gld. 25.999-80, od katerih je že gld. 8217-30 vplačanih. Razven učiteljev, pospešil je hrvaški narod sam zelò porečeni dom, priredivši v ta smoter razne zabave, ki so imele gld. 1888-94 dohodkov. Lansko leto vršea se loterija vrgla je čistih gld. 13,946-50. Po odbitih stroških znašajočih gld. 3062-77, ostalo je torej gotovine gld. 23,189-04. Ko še vplačajo vsi prinosniki izostalih gld. 17,7852 0, ter „učiteljska zadruga“ obljubljenih 20.000 gld. in „hrv. pedagog. knjiž. sbor“ 10.000 gld., imajo skupaj za zidanje „učiteljskega doma“ lepo svoto gld. 70,971-54. To je zarés vspeh, na kojem jim od srea čestitamo.

Od hrvaško-srbskih šolskih listov naj omenim za sedaj le „Napredak“-a, ki izhaja 29. leto, sedaj pod uredništvom g. Ljudevita Modeca-a ter je časopis za učitelje, vzgojitelje in vse prijatelje mladine, zajedno pak glasilo „hrvatskoga pedagogijsko-književnoga sbora“ in „saveze hrvat. učiteljskih družtava“. Izhaja vsakega 1., 10. in 20. v meseci ter stane 5 gld. Kot priloga omenjenemu listu izhaja „Književna smotra“ 6. tečaj, pod uredništvom znanega hrvaškega

*) Dobro došli! Vašej želji radi ustrezemo. — Prosimo, le nadaljujte!

šolnika g. Ivan Filipovič-a ter stane sama za-se 1 gld. Ta list prinaša izborne književne ocene, vesti in novosti, v katerih zadnjih se ozira v óbče na slovansko bibliografijo. Tako omenja n. pr. v 1. št. letnika 1888 med drugim tudi „Popotnikov koledar“ in „Gluhomutec in nja obrazovanje“ itd. Tako je pravo! Spoznavajmo se s slovansko literaturo ter sezimo le tedaj po tujem, ako nam isto nedostaje doma.

Boril.

Spremembe pri učiteljstvu.

Na Štajerskem. G. Ant. Zabukošek, pduč. v Braslovčah imenovan je učiteljem pri sv. Marjeti na Pesn., isto tako g. Fran Megla, pduč. pri sv. Janžu na dr. polju, učiteljem v Svetinjah. — G. Ant. Žvokelj je nameščen za pduč. v Cirkovcah, g. Jos. Benko, marib. uč. priprav. pa za suplenta na mesto pduč. g. Jurija Agreža v Prihovi, ki je dobil radi bolehnosti odpust. — G. Jos. Večaj v Lemberg-u je premeščen za pduč. k Št. Martinu na Paki. — G. Ferd. Rudolf, pduč. pri sv. Antonu v Slov. gor. postal je def. na svojem mestu. — Gspdc. Olga Hafner, je nameščena kot učiteljica ročn. del. v Kamnici pri Marib. — G. Gregor Anderluh, uč. in šolski vod. pri sv. Štefanu (Šmarje), stopil je v stalni pokoj.

Novice in razne stvari.

[Zagovornik učiteljskih pravic.] V dolenje avstrijskem deželnem zboru je stavil deželni poslanec Vergani jako važen predlog za učiteljstvo, namreč: 1. Vsi učitelji na dolenje Avstrijskem so uradniki, ki spadajo v posebni konkretalni status. 2. Plače se imajo vrediti po sestavi osebnih razredov; učitelj ima brez ozira na svojo politično osvedočbo uživati neomejeno vse državljske pravice, ako drugače izpolnjuje svoje dolžnosti.

[Učiteljske plače na Koroškem vzboljšane.] Koroški deželni zbor je vsprejel jednoglasno nasvet finančnega odseka, da se povišajo plače ljudskim učiteljem na 700, 600, 540 in 480 gld. na leto. Učiteljice dobivale bodo po 80 odstotkov od učiteljske plače, podučitelji po 360 gld. in podučiteljice pa po 300 gld. na leto.

[Šolnina na kranjskih gimnazijah] je znašala za 1886/87. leto 19.147 gld. mimo 12.366 gld. za l. 1885/86. Vsled vzvišane šolnine so toraj učenci na gimnazijah, oziroma njihovi roditelji morali 6.781 gld. več plačati, nego prejšnja leta. S tem zneskom bi se gimnazija v Kranju lahko ohranila. Največ šolnine, 14.250 gld. se je plačalo na ljubljanski gimnaziji.

[Stritarjevih zbranih spisov] izšel je 32. snopič. Nadaljuje se podoba „Najemnina“ in pričinja podoba iz kmetskega življenja: „Rejenka“.

[„Popotnikovi“] prvi trije letniki se dobé še v Celju pri založniku gosp. prof. M. Žolgar po sledečih znižanih cenah: Prvi letnik 2 gld. 10 kr., drugi 1 gld. 60 kr. in tretji 1 gld. 50 kr. s poštnino vred.

[Učiteljsko mesto.] Razpisana je učiteljska služba na stoprav razširjeni trirazredni šoli „Velka“ (Marija Snežna) pri Omureku. Učitelj ima plačo po IV. redu in prosto stanovanje (eno sobo). Prošnje naj se dopošiljajo do 25. t. m. krajnemu šolskemu svetu.

Vabilo. Celjsko učit. društvo ima v četrtek, dne 1. marca ob 11. uri dopoldne v celjski okoliški šoli svoje mesečno zborovanje. Dnevni red: 1. Petje. 2. Zapisnik. 3. Društvene zadeve. 4. Poročilo pregledovalcev društvenega računa za 1887. l. 5. Po čem naj se presoja delovanje učiteljevo; govori gosp. A. Gradišnik. 6. O prirodopisnih učilih; govori g. Fr. Kocbek. 7. Prostovoljno predavanje. 8. Nasveti. — Ker pridejo važne stvari v obravnavo, vabi k mnogobrojni udeležbi

odbor.

NATEČAJI.

Štv. 15.

Podučiteljska služba.

Na četirirazrednici v Ormožu, III. plačilnega razreda, se stalno umešča.

Prosilci, nemškega in slovenskega podučevanja zmožni, naj svoje prošnje do 16. februarija 1888 pri krajnem šolskem svetu vložijo.

Okr. šolski svet v Ormožu, dne 4. januarija 1888.

Predsednik: *Marek s. r.*

Štv. 42.

Učiteljski mesti in mesto suplenta.

Na sedaj stalni trirazredni, v IV. plačilni razred nvrščeni ljudski šoli v Braslovčah se s pričetkom šolskega leta 1888/9. umeščate stalno ali tudi začasno mesti učitelja in podučitelja s postavnimi dohodki. Podučitelj ima tudi stanovanje v šolskem poslopju.

Prosilci in prosilke naj svoje redno obložene prošnje vložijo koncem do 15. marca 1888. in sicer, ako še niso nameščeni, direktno, sicer pa potom predpostavljene okrajne šolske oblastnije pri krajnem šolskem svetu v Braslovčah.

Na dalje se za čas od 1. aprila do sredi meseca avgusta t. l. sprejme, da oskrbuje na imenovani šoli mesto podučitelja, suplent s postavno nagrado (308 gld. na leto.) — Dotične prošnje naj se v tistem obroku vložijo pri podpisanim okrajnem šolskem svetu.

Okr. šolski svet v Ransko, dne 28. januarija 1888.

Predsednik: *Netoliczka s. r.*

Štv. 29.

Mesto učiteljice ženskih ročnih del

skupno za ljudski šoli v Reichenbergu in na Blanci z nagrado 170 gld. na leto se umešča. Učiteljica je obvezana za to na prvem mestu po 8 ur v tednu zkozi 10 mesecev v letu, na drugem pa po 5 ur na teden skozi 6 mesecev v letu podučevati.

Formalno vsposobljene prosilke naj svoje redno obložene prošnje predpisanim potom do 15. marca 1888. vložijo pri krajnem šolskem svetu v Reichenbergu.

Okr. šolski svet Sevnica, dne 31. januarija 1888.

Predsednik: *Dr. Wagner s. r.*

Štv. 151.

Podučiteljska služba

na dvorazrednici pri sv. Janžu na dravskem polju, IV. plačilnega razreda, in s prostim stanovanjem se — tudi provizorično — umešča.

Prosilci, nemškega in slovenskega podučevanja zmožni, naj svoje prošnje do 15. marca 1888. pri krajnem šolskem svetu vložijo.

Okr. šolski svet v Ptuj, dne 29. januarija 1888.

1-3

Za predsednika: *Ranner s. r.*

Štv. 166.

Podučiteljska služba.

I.

Na dvorazredni ljudski šoli v Svičini se podučiteljska služba z dohodki IV. plačilnega razreda in prostim stanovanjem umešča.

Prosilci naj svoje prošnje do konca meseca februarija 1888. krajnemu šolskem svetu v Svičini pošljejo.

Okr. šolski svet v Mariboru, dne 28. januarija 1888.

Predsednik: *Hein s. r.*

Štv. 88.

Podučiteljska služba.

III.

Na trirazredni ljudski šoli pri Št. Jurji v slov. gor. se razpisuje podučiteljska služba z dohodki IV. plačilnega razreda s prostim stanovanjem in kurjavo.

Prosilci naj pošljejo svoje prošnje do 5. marcija 1888. krajnemu šolskem svetu pri Št. Jurju v slov. gor.

Okr. šolski svet pri sv. Lenartu, dne 4. februarija 1888.

Predsednik: *Hein s. r.*

Štv. 94.

Učiteljsko mesto.

Na trirazredni ljudski šoli v Teharjih se novo sistemovano učiteljsko mesto z dohodki po IV. plačilni vrsti stalno umešča.

Prosilci za to mesto naj svoje redno obložene prošnje potom predpavljenega okr. šolskega sveta vložijo do 20. marcija 1888 pri krajn. šolsk. svetu v Teharjih, pošta Storč.

Okr. šolski svet v Celju, dne 5. februarija 1888.

Predsednik: *Netoliczka s. r.*